

характеристику стану економіки України. На основі проведеного дослідження можна констатувати важкий стан промисловості, але який поступово покращується. Велику роль у покращенні теперішнього стану відіграють стабілізуючі заходи держави, активність якої на цьому напрямку неостатня в теперішніх умовах.

Список використаних джерел:

1. Маслак О.О., Огерчук Ю.В., Маслак Т.О. Особливості вибору стратегії розвитку вітчизняних підприємств на основі аналізу стратегічних альтернатив. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2021. № 2(6). С. 65-71.
2. Олійник Л.В., Кузнецова А.П. Методологічні засади формування стратегії розвитку підприємства. *Економіка і організація управління*. 2018. № 3 (31). С. 118-126.
3. Рихліцький В.І. Бізнес в умовах війни: хто зазнав найбільших втрат та як відновлюються підприємства. Українська правда: офіційний веб-сайт. 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/03/23/684549/> (дата звернення: 16.10.2022).
4. Кузяків О., Ангел Є., Гулік А., Федець І. Нове щомісячне опитування підприємств. Український бізнес під час війни. 2022. Вип. 4. URL: http://www.ier.com.ua/files/Projects/2022/TFD/Звіт_митниця_№4.pdf (дата звернення: 15.10.2022).

Д-р екон. наук Семенча І. Є., Гльченко Г. С.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

Значення малого та середнього бізнесу (далі – МСБ) для економіки України є достатньо вагомим: за даними Державної служби статистики [1], у 2021 році частка МСБ складала близько 99,9%, його вклад у створення робочих місць та валові продажі дорівнював 74% та 62% відповідно. Зважаючи на це, вважаємо обрану тему актуальною, оскільки саме МСБ може дати імпульс для відновлення економіки країни у повоєнний час. Дослідження функціонування МСБ в умовах повномасштабної війни є достатньо популярною темою серед українських науковців, однак, на нашу думку, наразі недостатньо представлена картина роботи МСБ у цілому, оскільки учені більш зосереджені на розв'язанні специфічних питань його функціонування.

Метою дослідження є визначення основних проблем, з якими стикається український МСБ під час повномасштабної війни, та виявлення подальших перспектив для його розвитку.

На основі Аналітичного звіту ПРООН [2] та Дослідження ЄБА [3] можна виділити такі найбільш поширені проблеми, з якими стикається МСБ під час повномасштабної війни, незалежно від галузі, в якій він працює:

1) логістичні проблеми та порушення ланцюгів постачань: внаслідок бойових дій було пошкоджено або зруйновано транспортну інфраструктуру країни, а також заморожено чи скорочено виробництво, релоковано виробничі потужності, що вплинуло на збільшення обсягів дефіциту сировини та товарів. Хоча дана проблема через рік від початку великої війни вже не така гостра, як це було у перші місяці, однак, ситуація на фронті постійно змінюється, а тому ми вважаємо, що дане питання залишиться для МСБ на порядку денному принаймні до завершення війни; 2) дефіцит робочої сили: частину працездатного населення країни було мобілізовано до армії, ще частина мігрувала або в безпечніші регіони України, або за кордон, що створило брак кваліфікованих кадрів на ринку праці; 3) безпекові ризики: постійні обстріли по всій території країни змушують МСБ змінювати графік роботи (45%), зменшувати обсяги виробництва та надання послуг (45%) або взагалі зупиняти роботу (8%). Звичайно, подібні заходи безпосередньо зменшують обсяги доходів бізнесу, а пошук шляхів для нівелювання фактору небезпеки може відволікати додаткові ресурси бізнесу; 4) фінансування: дана проблема з'явилася ще до початку повномасштабної війни, державою було втілено декілька кроків для її вирішення, однак наприкінці 2022 року 59% представників МСБ вважали банківське кредитування важкодоступним або недоступним взагалі, а тому більшість з них у 2023 році залучатимуть власні кошти або ресурси грантових програм; 5) зменшення споживацького попиту: через бойові дії, втрату робочих місць і, як наслідок, доходів населення тощо попит на товари другої необхідності впав. На нашу думку, це є значним ударом для МСБ, оскільки зазвичай його діяльність не сильно диверсифікована, найчастіше вона специфічна.

Незважаючи на велику кількість викликів, пов'язаних з повномасштабною війною, індекс настроїв МСБ у 2022 році був більшим, ніж у 2020 (2,4 проти 2,2), що може свідчити про те, що пандемія 2020 року зробила український МСБ

більш гнучким та адаптивним до змін. Позитивним моментом є те, що з початку великої війни держава та міжнародні організації вживали заходів для допомоги МСБ: державна програма релокації бізнесу на більш безпечні території країни, зменшення податкового навантаження на суб'єкти господарювання, розширення кредитної програми «5-7-9%» (однак, зважаючи на дослідження ЄБА, є питання до ефективності даного заходу), зниження тиску держави у питаннях регулювання діяльності, створення грантових програм, надання різноманітної інформаційної та галузевої підтримки з боку закордонних та вітчизняних донорів тощо.

Розвиток малого та середнього бізнесу в Україні під час великої війни може стати досить складним завданням. Однак, ми вважаємо, що деякі перспективи все ж існують.

1. Створення нових продуктів та послуг: МСБ може переорієнтувати своє виробництво на створення товарів та послуг, які, наприклад, необхідні військовим.

2. Зміна бізнес-моделі: розумна адаптація бізнес-моделі компанії до реалій воєнного часу може сприяти вирішенню одразу декількох проблем. Наприклад, переведення магазину в онлайн-простір зменшить безпекові ризики, а також знизить рівень витрат бізнесу на оренду приміщення тощо.

3. Розвиток експорту: якщо малі та середні підприємства знайдуть ринки збуту за кордоном, то це може допомогти їм збільшити прибутки та відновити економічну активність.

4. Розвиток мережі контактів: малі та середні підприємства можуть знаходити способи для співпраці з іншими підприємствами, стейкхолдерами, потенційними клієнтами, що у результаті розширить їхній досвід, можливо, сприятиме отриманню ресурсів та допомоги. В умовах війни даний фактор може стати критично важливим, якщо постане питання виживання бізнесу.

Отже, було розглянуто найпоширеніші проблеми, з якими стикається МСБ під час великої війни. На основі цього було виділено перспективи розвитку малих та середніх підприємств, які включають переорієнтацію бізнес-стратегії до потреб військового часу, пошук нових ринків збуту за кордоном, розвиток співпраці між представниками бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Показники діяльності суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва. Державна служба статистики: веб-сайт. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sze_20.htm (дата звернення: 26.02.2023)

2. Експрес-оцінка впливу війни на мікро-, малі та середні підприємства в Україні. Аналітичний звіт. Київ: Програма розвитку ООН в Україні. 2022. 77 с. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2022-10/UA_Rapid_Assessment_of_War_on_MSMEs_in_Ukraine_0.pdf
3. Індекс настроїв малого бізнесу за 2022 рік: дослідження. Європейська Бізнес Асоціація. 2023. URL: <https://eba.com.ua/wp-content/uploads/2023/02/Prezentatsiya-MSB-indeksu-2023.pdf>

Д-р екон. наук Семенча І. Є., Хлистун Я. О.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

ПРОБЛЕМИ ВАГОНОБУДІВНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Важкі випробовування сьогодення, що переживає Україна, вплинули на усі сфери життя, та спричинило глобальні зміни в середовищі. В усі часи війна була великим збудником до перетворень, та в своїй більшості, призводила до тяжких наслідків. Нинішня політична, економічна, соціальна дестабілізація, що викликана військовим конфліктом, несе великий вплив на вітчизняне виробництво і звісно, першочергово це стосується важкої промисловості. Така галузь, як вагонобудування, сьогодні переживає найскрутніші часи, та є в катастрофічній ситуації. Тенденція на спад в значній мірі обумовлена початком військового вторгнення країни-агресора у 2014 році та відповідною політикою переорієнтації на нові ринки збоку України. На сьогодні ситуація значно погіршилась, окрім поступового скорочення галузі також існують величезні ризики повної її втрати.

Серед досліджень, які розкрили динаміку змін вагонобудівної галузі, висвітлили проблематику її розвитку та впливу зовнішніх факторів слід відмітити праці Ніженської В.В., Величко Л.А. [4], Обруч В.Г. [5], Кузуб А.В. [3], Полякової О.М., Зеленської А.В. [6]. В більшості з них подана структура ринку, динаміка виробництва вагонів, що характеризують становище на період 2012-2021 років. Проте питання щодо особливостей господарювання вагонобудівних підприємств в умовах війни досі відкрите через різкі зміни 2022 року.

Метою дослідження вагонобудування в умовах війни, представлених в даній роботі, є висвітлення різких змін спричинених повномасштабним вторгненням країни-агресора, проблем які виникли внаслідок цього, та розкриття головних чинників впливу 2022 року на подальше існування галузі.